

Міністерство культури та інформаційної політики України
Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти

«СХВАЛЕНО»

Науково-методичною радою
Державного науково-методичного центру
змісту культурно-мистецької освіти
Протокол № 6
від «17» жовтня 2022 р.

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни
«ПОСТАНОВА ГОЛОСУ»
середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти
з музичного мистецтва початкового професійного спрямування,
клас хорового співу

Київ
2022

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «ПОСТАНОВА ГОЛОСУ» середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з музичного мистецтва початкового професійного спрямування, клас хорового співу. Київ, 2022. 18 с.

Укладачі: **Мричко О. Д.**, викладач, завідувач вокально-хорового відділу Київської дитячої школи мистецтв № 1, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, *координатор групи*;
Карпович Є. А., викладач, заступник директора з навчально-виховної роботи Львівської школи мистецтв № 10, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист;
Демченко О. В., викладач, директор Дитячої музичної школи № 13 ім. М. І. Глінки (м. Київ), спеціаліст вищої категорії, старший викладач.

Рецензенти: **Поворозник Н. М.**, викладач відділу хорового диригування Львівського музичного фахового коледжу імені С. П. Людкевича, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист;
Соломко М. Б., викладач, завідувача вокально-хоровим відділом Дитячої школи мистецтв № 5 (м. Львів), спеціаліст вищої категорії, викладач-методист;
Хуторська А. Й., доцент кафедри сценічної мови Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського, кандидат мистецтвознавства.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «**Постанова голосу**» (далі – типова навчальна програма) розроблена з урахуванням вимог до обсягу та результатів навчання, передбачених Типовою освітньою програмою середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з музичного мистецтва початкового професійного спрямування, клас хорового співу (наказ Міністерства культури України від 23.07.2019 № 562), містить загальний нормативний зміст, обсяг та нормативні результати навчання для учнів, які навчаються на хоровому відділенні, а також окреслює рекомендовані підходи до планування й організації освітнього процесу. Нормативний зміст навчання за типовою навчальною програмою базується на музично-виконавських традиціях та сучасних досягненнях і тенденціях національної та світової вокально-хорової культури, методиках європейської та вітчизняної вокально-хорової школи, принципах науковості, методиках охорони голосу дітей.

Ця типова навчальна програма розроблена з урахуванням мети та завдань типової навчальної програми з навчальної дисципліни «Хор» середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з музичного мистецтва початкового професійного спрямування, клас хорового співу.

Типова навчальна програма може братися за основу для розробки викладачем робочої навчальної програми з навчальної дисципліни «**Постанова голосу**». У робочій навчальній програмі, розробленій на основі цієї типової навчальної програми, викладач деталізує загальний зміст дисципліни, конкретизує засади й підходи організації освітнього процесу, форм та видів проведення навчальних занять. Відповідно до специфіки конкретної мистецької школи, умов і потреб учня / учениці, характеризує компоненти робочої навчальної програми, визначаючи кількість модулів, їх назви та послідовність, форми та періодичність заходів поточного та підсумкового контролю. Вказує методичні засади викладання та (за наявності) особистий внесок у методіку викладання з зазначенням педагогічної проблеми та шляху її вирішення, необхідним методичним забезпеченням, з урахуванням особливостей учнів. Подає перелік дидактичних і технічних засобів та матеріалів, комп'ютерних програм, які будуть використовуватися в процесі реалізації програми, тощо. Викладач може реалізувати власний алгоритм викладання через перерозподіл нормативного змісту навчання та зміну послідовності викладення навчального матеріалу дисципліни за модулями, коригування обсягу навчального матеріалу та результатів навчання понад визначені типовою навчальною програмою.

Мета вивчення дисципліни орієнтована на формування в учнів базових навичок володіння голосовим апаратом, розвиток творчого потенціалу, розширення світогляду, виховання виконавця в хорі / ансамблі.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

– формування початкових професійних компетентностей, практичних навичок щодо оволодіння засобами музичної виразності у вокально-хоровому виконавстві;

– розвиток художньо-образного мислення як способу застосування мови музичного мистецтва;

– засвоєння та розвиток вокальних прийомів та стилів, що застосовуються у вокально-хоровій музиці українського та світового музичного мистецтва;

– вміння творчо застосовувати набуті навички, аналізуючи власне виконання під час співу соло, соло з хором та в ансамблевому / хоровому виконавстві;

– формування мотивації до участі в хорових колективах, самостійного навчання, творчого розвитку, позитивного ставлення до творчої діяльності та здобуття подальшої мистецької освіти.

Освітній процес з навчальної дисципліни **«Постанова голосу»** здійснюється у формі навчальних занять, заходів поточного та підсумкового контролю.

Контроль і оцінювання навчальних досягнень учня / учениці здійснюються на основі систематичного відстеження їхнього індивідуального розвитку у процесі навчання. Мета контролю полягає в пошуку ефективних шляхів досягнення навчальних результатів учня / учениці.

Основною формою занять є *індивідуальний урок*. Навчання проводиться за *модулями*. Кожен модуль передбачає формування певної частини компетентностей, що стають основою для подальшого навчання та досягнення нормативних навчальних результатів після завершення опанування типової навчальної програми.

Опанування нормативного змісту навчання за типовою навчальною програмою розраховано на мінімальну нормативну кількість навчальних тижнів – 35 тижнів на рік (без урахування канікулярних періодів) та на мінімальний нормативний обсяг часу на опанування програми, що становить *35 годин на рік (1 година на тиждень)*.

З метою реалізації індивідуального підходу до кожного / кожної учня/учениці та відповідно до принципів модульної системи навчання *в робочій навчальній програмі* загальну кількість навчальних годин рекомендовано розподіляти на розсуд викладача на: поглиблення та вдосконалення набутих навичок та вмінь учнів або збільшення часу на вивчення окремих модулів у зв'язку з індивідуальною потребою учня / учениці; повторення / закріплення пройденого матеріалу; підготовку до контрольних заходів та / або публічних виступів у складі хору (ансамблю); планування та проведення інших форм роботи (відвідування культурно-мистецьких заходів, пов'язаних зі змістом мистецької освіти тощо).

Навчальний репертуар з дисципліни **«Постанова голосу»** викладач формує самостійно з урахуванням індивідуальних здібностей та вмінь учня / учениці. Під час його формування рекомендовано дотримуватися чіткого координування з завданнями та методами, що використовуються у фаховій навчальній дисципліні «Хор», інтегруючи для виконання поставлених завдань розспівки, вокалізи на різні прийоми та види техніки, сольні та хорові партії з творів, що входять до репертуару хору. Також до навчального репертуару викладач може включати пісні українського та світового народно-пісенного мистецтва, твори класичного та сучасного спрямування тощо.

Для моніторингу рівня навчальних досягнень учнів застосовуються форми **поточного** та **підсумкового** контролю.

Поточний контроль здійснюється: під час навчальних занять (поурочний контроль), за підсумками кожного модуля (модульний контроль). Поточний контроль може здійснюватися у формі контрольних уроків, прослуховувань, заліків, у тому числі технічних. Конкретні форми поточного (поурочного, модульного) контролю зазначаються викладачем у робочій навчальній програмі.

Підсумковий річний контроль здійснюється після завершення кожного року навчання у формі річного контрольного заходу (заліку), що включає перевірку результатів навчання за типовою навчальною програмою.

Підсумковий контроль наприкінці п'ятого (випускного) року навчання проводиться за результатами опанування типової навчальної програми у формі іспиту (публічний концертний виступ). Оцінюються всі компоненти засвоєння навчального матеріалу: володіння певним рівнем виконавської техніки, відтворення характеру та художнього образу музичного твору із застосуванням визначених засобів музичної виразності, сценічний вигляд, майстерність виконання поставленого завдання із врахуванням індивідуальних можливостей кожного / кожної учня / учениці.

Визначення рівня досягнення учнями результатів навчання середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти передбачає оцінювання через виставлення балів (оцінок) у цифровому (числовому) виразі за поділом на 4 рівні: початковий (1 – 3 бали), середній (4 – 6 балів), достатній (7 – 9 балів), високий (10 – 12 балів). Метою оцінювання є визначення рівня навчальних досягнень учня/учениці у оволодінні змістом, визначеним цією типовою навчальною програмою на кожному з етапів навчання.

Оцінювання має бути систематичним і послідовним, спрямованим на підтримку учнів в їхніх навчальних успіхах, розуміння ними власного прогресу навчання й формування бажання досягати навчальних результатів за типовою навчальною програмою; воно не передбачає порівняння з досягненнями інших учнів та не залежить від складності опанованого репертуару, темпу набуття компетентностей тощо.

НОРМАТИВНИЙ ЗМІСТ, ОБСЯГ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Перший рік навчання

Завдання:

- ознайомлення з будовою та функціонуванням голосового апарату, правилами охорони та гігієни голосу;
- формування правильної вокальної позиції, співацької постави, кантиленного, вільного звучання голосу в межах природнього діапазону;
- робота над чистотою інтонації, відчуттям ладового тяжіння, динамічними відтінками, активною артикуляцією, чіткою дикцією;
- ознайомлення з метроритмом, різновидами атаки звуку;
- опанування основних навиків вокального дихання, розподілу дихання в мелодичних побудовах (фразах, реченнях, періодах);

– вирівнювання звучання голосних звуків, застосування правила переносу приголосних у закритих складах;

– виховання сценічної поведінки під час концертного виступу в складі хорового колективу.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
1.1	<p>Будова голосового апарату та його функції.</p> <p>Правила охорони та гігієни голосу.</p> <p>Формування високої позиції звуку.</p> <p>Розвиток чистоти інтонування. Слуховий самоконтроль. Ладове тяжіння.</p> <p>Відчуття ритмічної пульсації. Ритмічні малюнки.</p> <p>Розвиток активної артикуляції та чіткої дикції.</p> <p>Формування початкових навичок вокального дихання.</p>	17	<p>Знає будову голосового апарату, розуміє його функціонування під час співу.</p> <p>Розуміє правила охорони та гігієни голосу, дотримується їх.</p> <p>Володіє початковими навичками високої позиції звуку.</p> <p>Контролює чистоту інтонації. Відчуває ладове тяжіння під час співу тетраходів у мажорних та мінорних гамах.</p> <p>Відтворює метричні пульсації, прості ритмічні малюнки, визначає розмір твору.</p> <p>Демонструє початкові навички активної артикуляції та чіткої дикції під час співу.</p> <p>Застосовує початкові навички вокального дихання (глибокий вдих-фіксація-контрольований повільний видих). Розподіляє його в мелодичних побудовах (фразах, реченнях, періодах).</p>
1.2	<p>Ознайомлення з прийомами та різновидами атаки звуку (м'яка, тверда, придихова).</p> <p>Формування навичок кантиленного звучання голосу.</p> <p>Вирівнювання звучності голосних.</p> <p>Відкриті та закриті склади. Правило переносу приголосних у закритих складах.</p> <p>Розширення діапазону голосу (за індивідуальними</p>	18	<p>Розрізняє під час співу різновиди атаки звуку (м'яку, тверду, придихову) в залежності від характеру твору.</p> <p>Демонструє кантиленне звучання голосу під час співу.</p> <p>Слідкує за звучністю голосних під час співу.</p> <p>Застосовує правило переносу приголосних у закритих складах на початок наступного складу під час співу.</p> <p>Співає в зручній для себе теситурі та поступово</p>

	можливостями). Виховання сценічної поведінки під час концертного виступу.		розширює діапазон голосу у вокальних вправах. Демонструє початковий рівень сценічної культури.
Всього годин у навчальному році:		35	

Протягом першого року навчання учень / учениця опановує не менше 5 вокальних творів (авторські та народні пісні, вокальні партії з програми хорового колективу).

Заходи поточного та підсумкового контролю:

- наприкінці 1.1 модуля рекомендовано провести поточний контрольний захід (контроль зазначається та проводиться викладачем самостійно) – виконання 1 твору;
- наприкінці 1.2 модуля рекомендовано провести підсумковий контрольний захід (у формі публічного виступу) – виконання 2 різнохарактерних творів.

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень / учениця:

- демонструє вокальну позицію, кантиленне звучання голосу, дикцію та артикуляцію;
- застосовує вокальне дихання, різні види атаки звуку, правило переносу приголосних у закритих складах під час співу;
- відтворює мелодію, динамічні відтінки, відчуває ладове тяжіння;
- відчуває метричну пульсацію та виконує прості ритмічні малюнки в репертуарних творах;
- демонструє початковий рівень сценічної культури.

Другий рік навчання

Завдання:

- вдосконалення співацьких навичок шляхом контролю співацької постави, якості правильного звукоутворення в зручному регістрі, вирівнювання звучання голосних та чіткої вимови приголосних звуків, вокального (діафрагмального) дихання, чіткої дикції, активної артикуляції, чистоти інтонування, різних видів атаки звуку;
- ознайомлення з жанром «вокаліз», технікою співу *mormorando*;
- опанування навичок співу *a cappella*;
- формування вміння відтворювати динамічні відтінки, ритмічний малюнок, штрихи, які зазначені в нотному тексті;
- робота над легкістю та рухливістю голосу, розширенням діапазону;
- розвиток гармонічного слуху та відчуття ладового тяжіння;
- формування артистизму та сценічної культури.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
2.1	<p>Закріплення основних співацьких навичок: – контроль співацької постави; – вдосконалення якості правильного звукоутворення в зручному регістрі.</p> <p>Вирівнювання звучання голосних та чітка вимова приголосних звуків.</p> <p>Розвиток вокального (діафрагмального) дихання.</p> <p>Вдосконалення дикції та артикуляції.</p> <p>Чистота інтонування під час виконання хорових партій з гармонічною підтримкою інструмента.</p> <p>Вокаліз: ознайомлення з жанром.</p> <p>Атака звуку та її види.</p> <p>Подальше розширення діапазону.</p>	17	<p>Контролює співацьку поставу. Демонструє вокальне звукоутворення, дотримується безперервної звукової лінії, розподіляє дихання між фразами.</p> <p>Демонструє рівне звучання голосних та чітку вимову приголосних звуків під час співу.</p> <p>Використовує вокальне (діафрагмальне) дихання під час виконання дихальних вправ.</p> <p>Контролює чіткість дикції, знає складові артикуляційного апарату.</p> <p>Контролює чистоту інтонування. Співає мелодійну лінію з гармонічною підтримкою.</p> <p>Демонструє початкові навички співу вокалізів.</p> <p>Демонструє м'яку атаку звуку. Розрізняє особливості твердої та придихової атаки, уникає форсованого звучання голосу.</p> <p>Демонструє розширення вокального діапазону в поспівках та під час роботи над творами.</p>
2.2	<p>Метроритмічні навички.</p> <p>Початкові навички рухливості голосу.</p> <p>Формування початкових навичок співу <i>a cappella</i>.</p>	18	<p>Демонструє виконання простих, синкопованих та пунктирних ритмів.</p> <p>Демонструє початкові навички легкого та природнього звучання голосу під час виконання вокальних вправ.</p> <p>Демонструє початкові навички співу <i>a cappella</i>.</p>

	<p>Спів <i>mormorando</i>.</p> <p>Розвиток музичної виразності під час виконання творів.</p> <p>Розвиток гармонічного слуху та відчуття ладового тяжіння.</p> <p>Артистизм та сценічна культура.</p>	<p>Використовує спів <i>mormorando</i> у вправах та репертуарних творах, дотримуючись вокального формування звуку.</p> <p>Втілює художньо-емоційний зміст твору засобами музичної виразності (мелодія, лад, ритм, темп, динаміка тощо).</p> <p>Відчуває ладове тяжіння під час співу тетраходів в мажорі та мінорі, інтонує прості інтервали в зручній теситурі; демонструє навички співу в гармонічній фактурі.</p> <p>Демонструє навички артистизму та сценічної культури під час виконання творів.</p>
Всього годин у навчальному році:		35

Протягом другого року навчання учень / учениця опанує не менше 5 вокальних творів вокальних творів (авторські та народні пісні, вокальні партії з програми хорового колективу).

Заходи поточного та підсумкового контролю.-

– наприкінці 2.1 модуля рекомендовано провести поточний контрольний захід (контроль зазначається та проводиться викладачем самостійно) – виконання 1 твору;

– наприкінці 2.2 модуля рекомендовано провести підсумковий контрольний захід (у формі публічного виступу) – виконання 2 різнохарактерних творів.

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень / учениця:

- користується вокальним (діафрагмальним) диханням;
- виконує прості синкоповані та пунктирні ритми;
- демонструє початкові навички співу *a cappella* та *mormorando*;
- уникає співу форсованим звуком, демонструє легкість звучання голосу в зручному діапазоні;
- демонструє набуті вокально-хорові та сценічні навички.

Третій рік навчання

Завдання:

- ознайомлення з основними жанрами вокально-хорової музики;
- формування навичок інтонування витриманих звуків (*ostinato*), дисонуючих інтервалів, збільшених та зменшених тризвуків;

- робота над розвитком кантиленного звучання голосу, згладжуванням регістрів, основними штрихами (*legato, staccato, non legato*);
- формування єдиної манери співу, усвідомлених резонаторних відчуттів;
- засвоєння складних ритмічних малюнків;
- вдосконалення відчуття опори дихання;
- розширення діапазону голосу, враховуючи індивідуальні мутаційні процеси;
- читання нот з листа.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
3.1	<p>Ознайомлення з жанрами вокально-хорової музики на прикладі творів, що вивчаються.</p> <p>Формування усвідомлених резонаторних відчуттів.</p> <p>Розширення діапазону голосу, враховуючи індивідуальні мутаційні процеси.</p> <p>Формування навичок інтонування витриманих звуків (<i>ostinato</i>), дисонуючих інтервалів, збільшених та зменшених тризвуків.</p> <p>Розвиток кантиленного звучання голосу. Згладжування регістрів.</p>	17	<p>Розрізняє жанри вокально-хорових творів, що виконує.</p> <p>Фокусує увагу на резонаторних відчуттях під час співу.</p> <p>Досягає поступового розширення діапазону голосу у вправах та творах (за індивідуальними можливостями).</p> <p>Володіє навичками інтонування витриманих звуків (<i>ostinato</i>), дисонуючих інтервалів, збільшених та зменшених тризвуків.</p> <p>Демонструє кантиленне звучання голосу, згладжування регістрів під час виконання вокальних вправ та творів.</p>
3.2	<p>Складні ритмічні малюнки.</p> <p>Формування єдиної манери співу.</p> <p>Читання нот з листа.</p> <p>Удосконалення основних штрихів: <i>legato, staccato, non legato</i></p> <p>Удосконалення відчуття опори дихання.</p>	18	<p>Виконує складні ритмічні малюнки в репертуарних творах.</p> <p>Утримує єдину манеру співу (вокальну позицію) під час виконання творів.</p> <p>Демонструє навички читання нот з листа у вокальних партіях творів.</p> <p>Володіє технікою виконання штрихів: <i>legato, staccato, non legato</i> у вокальних вправах, вокалізах, творах.</p> <p>Демонструє спів на опорі дихання.</p>
Всього годин у навчальному році:			35

Протягом третього року навчання учень / учениця опановує: не менше 5 вокальних творів вокальних творів (авторські та народні пісні, вокальні партії з програми хорового колективу).

Заходи поточного та підсумкового контролю:

– наприкінці 3.1 модуля рекомендовано провести поточний контрольний захід (контроль зазначається та проводиться викладачем самостійно) – виконання 1 твору);

– наприкінці 3.2 модуля рекомендовано провести підсумковий контрольний захід (у формі публічного виступу) – виконання 2 різнохарактерних творів (один з них вокаліз).

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень / учениця:

- відчуває резонатори та використовує їх під час співу;
- демонструє розширення діапазону голосу (за індивідуальними можливостями), єдину манеру співу (вокальну позицію);
- володіє навичками інтонування витриманих звуків (*ostinato*), дисонуючих інтервалів, збільшених та зменшених тризвуків;
- володіє кантиленним звучанням голосу без напруження та форсування в межах робочого діапазону, згладжуванням регістрів під час виконання вокальних вправ та творів;
- виконує складні ритмічні малюнки;
- демонструє свідоме використання вокального дихання на опорі.

Четвертий рік навчання

Завдання:

- ознайомлення з музичною термінологією, яка визначає характер виконання твору;
- ознайомлення з технікою філірування звуку, динамічними контрастами, виконанням штрихів, акцентів, мелізмів;
- удосконалення інтонації;
- опанування усвідомленого відчуття головного та грудного резонаторів;
- ознайомлення зі стилістикою народного, естрадного співу;
- вдосконалення вокального дихання, звучання голосу єдиною манерою співу та вирівнювання вокальних регістрів;
- розвиток рухливості та гнучкості голосу;
- розуміння музично-поетичного змісту твору, емоційна виразність, фразування, агогічні відхилення.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
4.1	Музична термінологія.	17	Розуміє термінологію, якою позначаються музичні темпи, агогічні відхилення та характер твору, тощо.

	<p>Вдосконалення вокального дихання.</p> <p>Вдосконалення інтонації (спів хроматизмів, широких інтервалів, мажорних та мінорних тетракордів, обернення тризвуків та септакордів).</p> <p>Ознайомлення з технікою філірування звуку, штрихами, акцентами, мелізмами.</p> <p>Розвиток рухливості та гнучкості голосу.</p>		<p>Демонструє навички вокального дихання під час співу широких фраз, інтервалів та гамоподібних вокальних вправ.</p> <p>Звертає увагу на чистоту інтонації під час співу хроматизмів, широких інтервалів, мажорних та мінорних тетракордів, обернень тризвуків та септакордів.</p> <p>Знає техніку філірування звуку, виконує штрихи, мелізми та застосовує їх на практиці.</p> <p>Демонструє рухливість та гнучкість голосу в швидких темпах.</p>
4.2	<p>Вдосконалення рівності звучання регістрів, згладжування перехідних нот, звучання голосу єдиною манерою.</p> <p>Фразування.</p> <p>Відчуття головного та грудного резонаторів.</p> <p>Стилістика народної та естрадної манери співу.</p> <p>Музично-поетичний зміст твору, емоційна виразність виконання.</p>	18	<p>Веде мелодичну лінію, зберігаючи рівність тембрального звучання голосу між регістрами єдиною манерою співу.</p> <p>Розкриває художньо-образний зміст твору за допомогою фразування.</p> <p>Фокусує увагу на відчутті резонування головного та грудного резонаторів.</p> <p>Розрізняє елементи народної та естрадної манер співу відповідно до стилю та жанру твору</p> <p>Відтворює музично-поетичний зміст твору, використовуючи засоби емоційної виразності голосу та слова.</p>
Всього годин у навчальному році			35

Протягом четвертого року навчання учень / учениця опанує: не менше 5 вокальних творів вокальних творів (авторські та народні пісні, вокальні партії з програми хорового колективу).

Заходи поточного та підсумкового контролю:

– наприкінці 4.1 модуля рекомендовано провести поточний контрольний захід (контроль зазначається та проводиться викладачем самостійно) – виконання 1 твору);

– наприкінці 4.2 модуля рекомендовано провести підсумковий контрольний захід (у формі публічного виступу) – виконання 2 різнохарактерних творів.

Під час виконання програми підсумкового річного контролю учень / учениця:

- демонструє навички вокального дихання під час співу широких фраз, інтервалів та гамоподібних вокальних вправ, інтонування хроматизмів, широких інтервалів, мажорних та мінорних тетраходів, обернень тризвуків та септакордів;
- демонструє техніку філірування звуку, виконання штрихів, мелізмів, рухливість та гнучкість голосу в швидких темпах;
- веде мелодичну лінію, зберігаючи рівність тембрального звучання голосу між регістрами єдиною манерою співу;
- виконує фрази, досягаючи розкриття музично-поетичного змісту твору;
- демонструє свідоме відчуття головного та грудного резонаторів;
- володіє академічною, елементами народної та естрадної манерами співу відповідно до стилю та жанру твору.

П'ятий рік навчання

Завдання:

- вдосконалення вокальних навичок (техніка виконання вокальної мелізматика, динаміка, філірування звуку, виконання штрихів *staccato*, *legato*, *marcato*), рівності звучання голосу по всьому діапазону та балансу між грудним та головним резонаторами;
- вдосконалення навичок самостійної роботи вміння контролювати, аналізувати та покращувати інтонацію, власну фонацію та вокальне дихання, манеру співу;
- застосування набутого досвіду музично-образного мислення.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
5.1	<p>Вдосконалення та закріплення навиків, набутих протягом чотирьох років навчання.</p> <p>Опанування техніки виконання вокальної мелізматика.</p> <p>Динаміка, філірування звуку.</p> <p>Вдосконалення виконання технічно-штрихових прийомів (<i>staccato</i>, <i>legato</i>, <i>marcato</i> тощо).</p> <p>Рівність звучання голосу по всьому діапазону, баланс між грудним та головним резонаторами.</p>	17	<p>Володіє достатнім рівнем вокально-хорових навиків.</p> <p>Володіє технікою виконання вокальної мелізматика.</p> <p>Відтворює динаміку, філірування звуку.</p> <p>Володіє технікою виконання штрихів (<i>staccato</i>, <i>legato</i>, <i>marcato</i> тощо).</p> <p>Відчуває резонування, контролює баланс головного та грудного резонаторів під час співу.</p>
5.2	Інтонація, власна фонація.	18	Контролює, аналізує та покращує інтонацію, власну фонацію під час співу.

	<p>Вдосконалення вокального дихання.</p> <p>Вдосконалення рухливості та гнучкості голосу.</p> <p>Стильові та жанрові особливості твору.</p> <p>Удосконалення артикуляції та дикції.</p> <p>Музично-образне мислення. Артистична виразність.</p>	<p>Володіє навичками вокального дихання в широких фразах.</p> <p>Демонструє рухливість та гнучкість голосу під час співу розспівок, вокалізів та хорових партій.</p> <p>Відтворює стильові та жанрові особливості твору відповідною манерою співу.</p> <p>Слідкує за рівністю звучання голосних, приголосних та активною роботою артикуляційного апарату.</p> <p>Демонструє музично-образне мислення за допомогою артистичної виразності (міміка, жести) під час виконання творів.</p>
Всього годин у навчальному році:		35

Протягом п'ятого року навчання учень / учениця опановує не менше 5 вокальних творів вокальних творів (авторські та народні пісні, вокальні партії з програми хорового колективу).

Заходи поточного та підсумкового контролю:

– наприкінці 5.1 модуля рекомендовано провести поточний контрольний захід (контроль зазначається та проводиться викладачем самостійно) – виконання 1 твору;

– наприкінці 5.2 модуля рекомендовано провести підсумковий контрольний захід (у формі іспиту) – виконання 2 різнохарактерних творів.

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень / учениця:

– відтворює стильові та жанрові особливості твору відповідною манерою співу, контрастну динаміку, філірування звуку;

– володіє технікою виконання вокальної мелізматики, штрихів (*legato, staccato, marcato* тощо);

– відчуває резонування, контролює баланс головного та грудного резонаторів під час співу;

– володіє навичками вокального дихання в широких фразах;

– демонструє рухливість та гнучкість голосу.

**СПИСОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ
ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

1. Антонюк В. Г. Вокальна педагогіка (сольний спів) : підручник. Київ : ЗАТ «Віпол», 2007. 174 с.

2. Антонюк В. Г. Постановка голосу : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2000. 156 с.

3. Антонюк В. Г. Українська вокальна школа : етнокультурологічний аспект : монографія. Вид. 2-ге. Київ : Українська ідея, 2001. 144 с.
4. Базилікут Б. О. Орфоепія в співі. Львів : Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. 124 с.
5. Бенч-Шокало О. Український хорівий спів : актуалізація звичаєвої традиції : навч. посіб. Київ : Український Світ, 2002. 440 с.
6. Бень Г. Л. Методика вокального виховання майбутнього актора драматичного театру : наук.-метод. зб. Львів : Видавничий центр Львівського нац. ун-ту ім. Івана Франка, 2016. 200 с.
7. Букач М. М. Взаємозв'язок голосу та слуху – основа вокального виховання. *Наукові записки. НАУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. Т. 59. Київ : Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2006. С. 9–16.
8. Вотріна В. В. Мистецтво співу і вокальна методика М. Е. Донець-Тессейр. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2001. 272 с.
9. Голубєв П. В. Поради молодим педагогам-вокалістам. *Серія «Музиканту-педагогу»*. Київ : Музична Україна, 1983. 61 с.
10. Гребенюк Н. Є. Формування вокально-виконавських навичок міжособистісного спілкування в класі сольного співу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : 17.00.02. Київ, 1994. 18 с.
11. Гнідь Б. П. Історія вокального мистецтва : монографія. Київ : НМАУ, 1997. 320 с.
12. Євтушенко Д. Г. Питання вокальної педагогіки : історія, теорія, практика : навч.-метод. посіб. Київ : Мистецтво, 1963. 338 с.
13. Єгоричева М. І. Вправи для розвитку вокальної техніки : метод. посіб. Київ : Музична Україна, 1980. 112 с.
14. Жишкович М. А. Львівська вокальна школа другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 / Львів. держ. муз. академія ім. М. В. Лисенка. Львів, 2006. 246 с.
15. Зеленецька І. О. Вправи-розспівки для розвитку музичного слуху дітей в процесі вокально-хорового виховання : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2015. 196 с.
16. Зеленецька І. О. Робота з нечисто інтонуючими учнями на уроках музики. *Мистецтво та освіта*. 2002. № 1. С. 27–38.
17. Знаменська О. В. Культура мови у співі. Київ : Держ. видав., 1959. 156 с.
18. Кавун В. М. Виховання молодого вокаліста. Сольний спів. Спів на еластичному диханні : навч. посіб. з нотами, вок.-пед. репертуар. Вінниця : Нова книга, 2017. 352 с.
19. Каушмян Я. М. До моделі стилістики «національного» та «інтернаціонального» (на прикладі вокалізів С. Павлюченка, М. Завалішиної, О. та Р. Вороніних). *Аспекти історичного музикознавства* : зб. наук. ст. Харків, 2018. Вип. 13. С. 141–153.
20. Колесса Ф. М. Шкільний співаник : зб. пісень. Київ : Музична Україна, 1993. 217 с.
21. Колодуб І. С. Питання теорії вокального мистецтва. Харків : Промінь, 1995. 120 с.

22. Колодуб І. С. Практичні поради педагога-вокаліста. Київ : Музична Україна, 2010. 54 с.
23. Комісаров О. В. Початкове навчання співу на фонетичній основі української мови : учбов. посібник. Київ : ІСДО, 1995. 88 с.
24. Кушка Я. С. Методика навчання співу : Посібник з основ вокальної майстерності. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. 288 с.
25. Людкевич С. Організація музичного виховання. *Дослідження, статті, рецензії, виступи* / упоряд. З. Штупдер. Львів : Дивосвіт, 2000. Т 2. С. 293–298.
26. Люш Д. Розвиток і охорона співацького голосу : учбов. посіб. Київ : Музична Україна, 1988. 138 с.
27. Мадішева Т. П. Про співвідношення мовної та музичної інтонації у вокальному виконавстві (до питання виконання іншомовної вокальної музики) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : 17.00.02. Київ, 1994. 29 с.
28. Мадішева Т. П. Співак і мова (культура співу мовою оригіналу: теорія та практика). Харків : ШТРИХ, 2002. 160 с.
29. Максименко Т. Д. Інтонація – основа музики. *Мистецтво та освіта*. 2004. № 2. С. 23–25.
30. Маруфенко О. В. Вокальне виховання учнів початкових мистецьких навчальних закладів. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання* : зб. наук. пр. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2008. Вип. 35. С. 112–114.
31. Маруфенко О. В. Методичні аспекти формування вокально-слухових навичок у школярів. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*: зб. наук. праць. Спец. вип. Мистецька освіта: сучасний стан і перспективи розвитку. Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2007. Ч. II. С. 94–100.
32. Маруфенко О. В. Особливості вокальної підготовки в системі мистецько-педагогічної освіти. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. Суми : Сум ДПУ, 2010. С. 175–180.
33. Мархлевський А. Практичні основи роботи в хоровому класі. Київ : Музична Україна. 1968. 96 с.
34. Микиша М. В. Практичні основи вокального мистецтва. Київ : Музична Україна, 1971. 90 с.
35. Муравський П. Моя хорова школа : Методика акапельного хорового співу. Київ : Просвіта, 2014. 384 с.
36. Олексюк О. М. Музична педагогіка : навч. посіб. Київ : КНУКіМ, 2006. 188 с.
37. Основи викладання мистецьких дисциплін : навч. посіб. / за ред. О. П. Рудницької. Київ : АТЗТ Експрес-об'ява, 1998. 183 с.
38. Питання формування репертуару в класах сольного академічного співу. Романси та вокалізи для дітей і юнацтва : метод. рекомендації та нотний матеріал для викладачів муз. шк., муз. відділення почат. спец. мистец. навч. закладу (школи естетичного виховання) / автор-уклад. І. В. Францескевич. Вінниця : НОВА КНИГА, 2008. 56 с. URL: <https://innafrantseskevich.com/uk/питання-формування-репертуару-в-клас-2/> (дата звернення: 10.07.2022).
39. Пляченко Т. М. Методика викладання вокалу : навч.-метод. посіб. для студентів муз. факультетів. Кіровоград : КДПУ, 2005. 80 с.

40. Розвиток співацького голосу у пубертатний період : метод. рекомендації (для викладачів сольного співу почат. мистец. навч. закладів) / уклад. О. Д. Роденкова. Суми : Вид-во Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. 44 с.
41. Садовенко С. М. Розвиток музичних здібностей засобами українського фольклору : навч.-метод. посіб. Київ : Шкільний Світ, 2008. 128 с.
42. Світайло С. В. Методика роботи з дитячим хоровим колективом. Київ : коледж Київського ун-ту ім. Бориса Грінченка, 2016. 140 с.
43. Стасько Г. Психотехніка співу в вокальній педагогіці. Івано-Франківськ : ПНУ ім. В. Стефаника, 2011. 176 с.
44. Стахевич О. Г. З історії вокально-виконавських стилів та вокальної педагогіки: посібник. Вінниця : Нова Книга, 2012. 176 с.
45. Юрко О. О. Вокальне виховання дітей та юнацтва в закладах загальної додаткової освіти. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2005. 138 с.
46. Юцевич Ю. Є. Теорія і методика формування та розвитку співацького голосу. Київ : ІЗМН, 1998. 158 с.
47. Шевченко Н. Синтез виконавських манер як творчий чинник сучасної вокальної музики. *Вісник ДАКККиМ*. 2012. № 3. С. 183–187.
48. Шип С. Музична форма. Від звуку до стилю : навч. посіб. Київ : Заповіт. 1998. 368 с.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Рівні компетенції	Бали	Критерії навчальних досягнень
Початковий	1 – 3	Учень / учениця не опанував/-ла значну частину навчального матеріалу відповідно до програмних вимог, робить численні помилки в нотному та літературному тексті. Демонструє низький рівень володіння вокально-технічними та вокально-виконавськими навичками, низький рівень культури виконання. Має слабкий слуховий контроль якості звуку, потребує постійного контролю з боку викладача. Не має сценічної витримки, сценічної культури.
Середній	4 – 6	Учень / учениця засвоїв/ла достатню частину навчального матеріалу, але не контролює чіткість дикції та артикуляції, не виправляє нестійку інтонацію, не слідує за вокальною поставою. Виконання недостатньо емоційне та маловиразне. Демонструє задовільний рівень володіння вокально-технічними навичками. Не завжди дотримується правил публічного виступу та посередньо втілює художній образ творів.
Достатній	7 – 9	Учень / учениця засвоїв/ла весь навчальний матеріал, але відтворює його з незначними технічно-виконавськими недоліками: має інтонаційні неточності, не завжди реагує на штрихові та динамічні показники. Має добре розвинений виконавський апарат, демонструє на достатньому рівні володіння високою позицією звуку, навичкою грудного резонування; логічно вибудовує музичну фразу, однак виявляє недостатню (або перебільшену) виразність та емоційність під час співу, при цьому співає з розумінням тексту та творчим донесенням художньо-образного змісту.
Високий	10 – 12	Учень / учениця опанував/-ла навчальний матеріал в повному обсязі відповідно до програмних вимог. Демонструє високий рівень володіння вокально-технічними навичками, впевненість, внутрішню та зовнішню свободу виконання, сценічну витримку та артистизм. Контролює чистоту власної інтонації, співає з вірною вокальною поставою та демонструє високий рівень сценічної культури.